

N:o 26.

Ank. till. Riksd. kansli den 4 mars 1892, kl. 8 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta förslag dels om statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar och dels om nedsättning af räntan å de till dylika jernvägsanläggningar lemnade låneunderstöd af statsmedel. (R. A.)

Vid innevarande riksdag hafva förslag blifvit väckta ej mindre om anvisande af statsbidrag till understödjande af enskilda jernvägsanläggningar än äfven om nedsättning af räntan å de till dylika jernvägsanläggningar lemnade låneunderstöd af statsmedel; och får utskottet, till hvars förberedande handläggning dessa förslag hänvisats, härmed öfver dem afgifva yttrande.

I.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 74) har herr *A. Aulin* jemte åtta andra af kammarens ledamöter hemställt, att Riksdagen måtte såsom statsanslag utan återbetalningsskyldighet, eller åtminstone såsom aktieteckning, bevilja *Norra Södermanlands jernvägsaktiebolag* ett statsunderstöd af 300,000 kronor att utgå under åren 1893 och 1894 under förbehåll att dessa medel användes,

dels till inköp af räler utaf en qualité fullt jemförlig med dem staten under senare tiden inköpt,

dels att tillgodose de militära kraf, som chefen för generalstaben afvensom kongl. armeförvaltningen föreslagit såsom vilkor för statsanslagets erhållande,

dels ock slutligen att åstadkomma banbyggnaden i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af ingenjör *V. Engström* år 1891 uppgjorda alternativa förslaget, hvarigenom jernvägslinien komme att dragas öfver *Mariefredsviken* från den s. k. *Pörtudden* i närheten af *Gripsholms kongl. lustslott*.

Bih. till Riksd. Prot. 1892. 4 Saml. 1 Afd. 16 Häft. (N:o 26.).

Beträffande de anförda skälen för denna hemställan tillåter sig utskottet, till undvikande af alltför stor vidlyftighet, att hänvisa till motionärernas egen i motionen gjorda utförliga framställning äfvensom till de vid motionen fogade bilagor och vill endast erinra, att motionärernas framställning hufvudsakligen stöder sig derpå att, då en för några år sedan sökt koncession å en genom ifrågavarande trakt framdragen smalspårig jernväg, hvilken skulle hafva fyllt ortens kommunikationsbehof, af Kongl. Maj:t afslagits, såsom i motionen antages, på den grund, att en dylik bana icke tillräckligt tillgodosåge vissa statsändamål, det icke kunde anses obilligt, om staten nu, sedan ortens invånare nödgats af hänsyn till det allmännas fordringar bygga en vida dyrbarare bana, än som vore för deras behof erforderlig, understödde denna jernvägsanläggning med ett mindre anslag utan återbetalningsskyldighet.

Hos Kongl. Maj:t hade jernvägsintressenterne anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes bereda det bolag, som kunde komma att bildas för byggande af ifrågavarande jernväg, ett statsbidrag utan återbetalningsskyldighet å 300,000 kronor, hvarjemte styrelsen för Norra Södermanlands jernvägsaktiebolag sökt statslån för jernvägsanläggningen. Genom resolution den 6 november 1891 beviljade Kongl. Maj:t nämnda bolag ett statslån å 1,800,000 kronor, motsvarande halfva anläggningskostnaden, men fann ansökningen om statsbidrag utan återbetalningsskyldighet icke till någon vidare åtgärd föranleda.

Utskottet har icke funnit sådana skäl i denna fråga anförda, att utskottet deraf föranledts tillstyrka Riksdagen en afvikelse från den med ytterst få undantag följda grundsatsen, att staten icke bör med anslag utan återbetalningsskyldighet understödja enskilda jernvägsanläggningar, och detta så mycket hellre som Kongl. Maj:t, hvilken bäst torde vara i tillfälle att pröfva giltigheten af de andragna skälen för beviljande af statsanslag till ifrågavarande jernvägs utförande, icke ansett lämpligt att hos Riksdagen göra framställning om anvisande af sådant anslag. På grund häraf hemställer utskottet,

att herr A. Aulins m. fl. ofvan berörda motion icke må vinna Riksdagens bifall.

II.

I två lika lydande motioner hafva herr C. Nyström m. fl. (motion n:o 21 inom Första Kammaren) och herr C. Gethe m. fl. (motion n:o 161 inom Andra Kammaren) föreslagit,

att Riksdagen måtte till *låneunderstöd åt enskilda jernvägar* intill högst halfva anläggningskostnaden och under bestämmelser i öfrigt, som af senast afslutade Riksdag blifvit fastställda, till Kongl. Maj:ts disposition ytterligare ställa ett extra anslag af fem millioner kronor att utgå före slutet af den tid, för hvilken senast beviljade fem millioner kronor afsetts.

Till stöd för detta yrkande hafva motionärerne anfört följande:

»Vid sist förflutna riksdag väcktes af enskilda motionärer i Riksdagens båda kamrar motion derom, att Riksdagen ville till låneunderstöd åt enskilda jernvägar intill högst halfva anläggningskostnaden bevilja ett extra anslag af tio millioner kronor, men statsutskottet fann icke skäl att för ändamålet föreslå större extra anslag än fem millioner, anseende att summan lämpligen kunde begränsas till detta belopp, enär flere af de då till byggnad ifrågasatta jernvägarne antagligen ej komme till utförande och för några andra understöd medelst statslån icke lämpligen borde beviljas.

Emellertid har nu ett förändradt förhållande inträdt, i det att sedan dess en betydligt större lifaktighet för vinnande af jernvägskommunikationer vaknat inom en mängd olika orter i landet. Härom vittna ojäfaktigt följande af vederbörande meddelade upplysningar.

Af den summa, fem millioner kronor, som af förliden riksdag ställes till regeringens förfogande, är ett belopp af 1,800,000 kronor redan anvisadt till Södertelje—Nyby jernväg. Vidare lär kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hafva förordat ett låneanslag af en million kronor till jernvägen mellan Göteborg och Borås. Beviljas detta lån, återstå af lånefonden endast 2,200,000 kronor. Men till erhållande af andel i denna återstod äro ansökningar ingifna för jernvägsanläggningar med en byggnads-kostnad af tillsammans 12,933,500 kronor. Härutöfver äro koncessioner beviljade för åtskilliga andra jernvägsföretag, hvilkas byggnadskostnader uppgå till betydliga summor.

Härförutom få vi anföra:

att det skäl, som förra året hufvudsakligen bestämde statsutskottet till afstyrkande, såsom ofvan är visadt, numera icke kan anses gällande;

att staten, likasom den hittills endast i några jemförelsevis mindre betydande undantagsfall gjort förlust på de till enskilda jernvägsföretag utlemnade lånen, med den skärpta kontrollen öfver företagens rentabilitet och förvaltning samt i betraktande af den numera högst betydligt billigare anläggningskostnaden, ej heller hädanefter bör kunna på dessa lån göra någon förlust;

att det från statens sida icke är fråga om någon särskild uppoffring, utan staten endast kommer att uppträda såsom kreditförmedlare för att

sätta särskilda orter i tillfälle att fylla sitt lånebehof till minst betungande annuitetsbelopp;

att i allt fall de särskilda orterna måste för erhållande af statens låneunderstöd göra betydande egna uppoffringar, hvilka uppoffringar torde få anses såsom det bästa vitsordet om den mening, som i dessa orter utbildat sig om jernvägarnes gagn — ja, outhärlighet;

att, för den händelse den för nu innevarande femårsperiod afsatta lånesumman icke förhöjes, och således ett ringa belopp skall fördelas på en mängd sökande, hvilka otvifvelaktigt anföra goda skäl hvar för sin banas företräde och behöflighet, säkerligen urvalet mellan dessa sökande skall befinnas erbjuda stor svårighet, likasom det icke lär kunna förekommas att hos de tillbakasatta, som nödgas uppgifva hoppet om jernväg för sina orter, starkt missnöje skall uppstå. Måhända skola vederbörande, för att låta så många som möjligt af de sökande få delaktighet af de disponibla medlen, tillgripa utvägen att utdela mindre belopp än halfva byggnadssumman, i hvilket fall man torde vara berättigad att säga, att ändamålet i de flesta fall alldeles förfelas, och få, om ens någon, af de föreslagna jernvägarne komma till stånd;

att för närvarande priset på de för jernvägsbyggnad erforderliga materialier ställer sig lågt, och således tidpunkten synes gynsam för ifrågasvarande företag;

att det äfven ur synpunkten att bereda tillfällen till arbetsförtjenst vore önskligt, om den lifaktighet, som visat sig hafva uppstått för anskaffande af jernvägskommunikationer, erhöles verksamt understöd;

att slutligen under nuvarande konjunkturer på penningemarknaden staten synes kunna till billig ränta anskaffa de för utlåningen erforderliga medel.»

Då sistlidne års Riksdag för en ny femårsperiod 1892—1896 stälde till Kongl. Maj:ts förfogande en fond för låneunderstöd åt enskilda jernvägsanläggningar, förelåg hos Riksdagen frågan om denna fonds bestämmande till 10,000,000 kronor. Riksdagen stannade emellertid vid samma belopp, som blifvit fastställt af 1881 och 1885 årens riksdagar, eller 5,000,000 kronor, hvarigenom Riksdagen, som för anläggning af jernväg mellan Hernösand och Sollefteå beviljade ett särskildt låneunderstöd af 2,350,000 kronor, att utgå med ena hälften under år 1892 och med andra hälften under år 1893, för femårsperioden 1892—1896 anvisat in alles 7,350,000 kronor till låneunderstöd för enskilda jernvägar, hvilket ungefärligen motsvarar de summor af tillhoppa 7,345,500 kronor och 7,068,000 kronor, som för femårsperioderna 1882—1886 och 1887—1891 blifvit för samma ändamål anvisade.

Inom riksdagen hafva ofta framhållits olägenheterna deraf, att jernvägsarbetena i landet under vissa tidsperioder forceras och dervid draga till sig en betydlig arbetsstyrka till skada för jordbruk och öfriga näringar, medan åter under andra tider jernvägsarbetena drivas i väsentligt mindre omfång, hvarigenom arbetsbrist uppstår. Detta förhållande torde väl ej kunna genom statens försorg förekommas, men den fordran torde dock böra ställas å staten, att den icke genom sina åtgärder bidrager till framkallande af omförmälda olägenheter. Enligt utskottets uppfattning skulle detta senare i viss mån blifva händelsen, om en rubbning vidtoges i den ordning, som under en längre tid varit gällande med afseende å beviljandet af fond för låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar.

Med anledning häraf och då motionärerne icke synas hafva till stöd för sin motion förebragt giltiga skäl för en rubbning i nyssnämnda ordning och en ändring redan under innevarande år af senaste riksdags beslut i ämnet, hemställer utskottet,

att herr C. Nyströms m. fl. och herr C. Gethes m. fl. ofvan omförmälda motioner icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

III.

I motion (n:o 111) inom Andra Kamnaren har herr *J. A. Johansson* i Strömsberg föreslagit, att räntan å *alla de af staten till enskilda jernvägsbolag lemnade lån* måtte från den 1 januari 1893 nedsättas till 4 procent och amorteringen å samma lån utgå med $\frac{1}{2}$ procent årligen.

Motionären erkänner visserligen, att räntan å statsskulden i dess helhet öfverstiger 4 procent, men anser, att skillnaden är så försvinnande liten, att statens intresse bör fordra ett bifall till motionen. En nedsättning i räntan skulle för öfrigt, enligt motionärens åsigt, icke utgöra mer än en billig ersättning för de dryga afgifter, de enskilda jernvägsbolagen finge vidkännas för rättigheten att med sin materiel ingå på statens bangårdar.

Äfven vid senaste två riksdagar har motionären framställt förslag om nedsättning af den till $4\frac{1}{2}$ procent bestämda räntan å lånen till enskilda jernvägsanläggningar, utan att likväl dessa förslag lyckats tillvinna sig Riksdagens bifall.

Emot en räntenedsättning har erinrats: att medelräntan å statsskulden i dess helhet fortfarande öfverstege 4 procent; att vid uträkningen af de olika statslånen effektiva ränta icke tagits i betraktande, att räntan erlades två gånger om året, hvilken faktors medtagande i räkningen skulle

höja den effektiva räntan å statslånen och således jemväl medelräntan å statsskulden, hvilket i förevarande fall skulle ega så mycket större betydelse, som jernvägsbolagen erlade räntan å sina lån från staten endast en gång om året vid dettas slut; att den bolagen beviljade förmånen af ett långt anstånd med de tre första årens ränta medförde, att den ränta, bolagen betalade, i sjelfva verket vore icke obetydligt mindre än den nominella i bolagens skuldförbindelser till staten förskrifna; samt att staten icke vid försträckningar af sådan natur som de ifrågavarande, derigenom att den med sin större kredit trädde emellan och åt de enskilda jernvägsbolagen anskaffade anläggningskapital, borde åsamka sig någon förlust, hvilket otvifvelaktigt blefve händelsen, derest räntan bestämdes till 4 procent.

På grund af hvad sålunda förut blifvit i denna fråga anfördt, och då staten vid upplåning under sistlidna år måst vidkännas en effektiv ränta af något mer än $4\frac{1}{2}$ procent samt de nuvarande förhållandena å den allmänna penningemarknaden icke synas särdeles gynsamma för upptagande af lån, anser utskottet motionärens förslag icke böra bifallas. Hvad särskildt angår den i motionen omförmälda omständighet, att de enskilda jernvägsbolagen ofta få betala ganska betydliga afgifter för rättigheten att med sin materiel ingå på statens bangårdar, torde denna omständighet, hvilken icke lär kunna anses stå i något sammanhang med bestämmandet af räntan å bolagens statslån, så mycket mindre böra utöfva inflytande å nämnda räntas belopp, som många med statslån understödda jernvägar icke begagna någon statens bangård.

Utskottet hemställer,

att herr J. A. Johanssons ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 4 mars 1892.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

Vid punkten I:

af friherre *von Kræmer*, med hvilken instämt herrar *Boström*, *von Hedenberg*, *Bohnstedt*, friherre *Klingspor*, *Kerfstedt* och *C. Andersson*, och som ansett, att sista stycket i utskottets motivering bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet har visserligen funnit de i motionen anförda skälen för beviljande af statsbidrag till ifrågavarande jernvägs utförande tankvärda; men enär Kongl. Maj:t, som bäst torde vara i tillfälle att pröfva förhållandet, ej ansett lämpligt att nu, då så stora anspråk i och för jernvägsanläggningar föreligga, hos Riksdagen göra framställning om anvisande af sådant anslag, får utskottet hemställa

att» etc.;

samt af herr *von Friesen*, hvilken ansett, att ofvan omförmälda sista stycke af motiveringen bort lyda:

»Utskottet har icke funnit sådana skäl i denna fråga anförda, att utskottet deraf föranledts tillstyrka Riksdagen en afvikelse från den med ytterst få undantag följda grundsatsen, att staten icke bör med anslag utan återbetalningsskyldighet understödja enskilda jernvägsanläggningar, och hemställer på grund häraf,

att» etc.

Vid punkten II:

af herrar *Ehrenborg* och *Kerfstedt*, hvilka yrkat bifall till herr *C. Nyströms* m. fl. och herr *C. Gethes* m. fl. i punkten omhandlade motioner; samt af herrar vice talmannen *A. P. Danielson* och *N. Petersson* emot vissa delar af utskottets motivering.
